

צ'בזטי מזהר"ן

קמא

דף קיח.

עם

ביאור חברותא

ללימוד בעיון

תורה רנז

אמר שהמתמיד בלימוד ספרו יהיה נעשה איש כשר באמת
ובעל מה גדול כי יש בה עמקות נוראה שאין בשום ספר

(ה"מ שמו שמה)

ליקוטי

צדקה ולא יחסר כלל [א], וכן ע"י זה יכולים שיהיה להאדם מסירת נפש באמת, ואף על פי כן לא יזיק לו, וישאר בחיים :

רנג [ב] דע שמיעוט שינה, הוא ממעט תאוות ניאוף, כי יש אש באדם מתחלת התולדה, שמהאש הזה בוערין באדם כל התבערת: של כל התאוות. וגם כל האכילה ושתייה שנותנין להגוף, האש הזה הוא מכלה ושורף הכל. ועל ידי מיעוט שינה, האש הזה נחלש ואין לו כח לבעור, אך שמויק להמוח מיעוט שינה. וכן רבוי שינה, כשהאדם מכריח עצמו לישן הרבה, גם זה מחליש וממעט האש הנ"ל [ג], וגם זה מוסיף להמוח. רק כשאדם ישן במדה כראוי, אזי תאוות המישגל בתקופה וכהה, כי לא נחלש האש הנ"ל: יוכל זה שמענו מתוך שיהותו הקדושים, ותוכן כוונתו בזה לא ביאר היטב, אך כפי מה שהבנתי משיחתו, הכוונה שאין מועיל שום עצה למעט תאוות ניאוף ע"י איזה תחבולה, כי מוסיף להמוח. כי ה' אפשר להחליש התאוה ע"י מיעוט שינה או ריבוי שינה, אבל שניהם מוסיקים להמוח. ע"כ אין חכמה ואין עצה כנגד [ד] זה, רק להתחזק להיות גבור לכבוש את יצרו, וה' יעזור לו לסלק תאוה זאת מאתו:

רנד [ה] עינים הם דברים עליונים וגבוהים מאד, והם רואים תמיד דברים גדולים ונוראים. ואם ה' האדם זוכה לעינים כשרים [ו], היה יודע דברים גדולים רק ממה שענינו רואות, כי הם רואות תמיד, אך שאין יודע מה רואה. כמו למשל כשמעבירין דבר לפני עיני האדם בהעברה ובמהירות גדול, ואזי אין האדם יודע מה ראה, והנה אף שבשעה שהעבירו הדבר לפני עיניו, בוודאי ראה אותו בראיה גמורה, עכ"ז אין יודע מה ראה, כי אף שענינו ראו הדבר בשלימות, עכ"ז מחמת המהירות לא ה' פנאי בכדי שיביא הראות להדעת שידע מה ראה. כי לידע הדבר שראה זה תלוי בדעת, ולזה צריך קצת זמן, שישא קצת הדבר הנראה לפני עיניו, בכדי שיבוא ויושיט כח הראות להדעת את הדבר הנראה, כדי שידע בהדעת מה ראה, ומחמת המהירות לא ראה הדבר רק בכח הראות, אבל לא היה זמן להושיט הדבר להדעת, ועל כן אינו יודע מה ראה. וכן האדם רואה בעיניו תמיד דברים גדולים (שהיינו מראות והזיונות) אך שהוא כמו שמעבירין לפניו בהעברה בעלמא ובמהירות גדול, על כן אינו יודע מה ראה כנ"ל, והבן:

רנה [ז] כשהאדם הוא מאמין בהצדיק בלי שום דעת, אפשר לו ליפול מהאמונה, כי מאמונה לבד אפשר ליפול, אבל אם יש לו גם דעת שמבין גם בהדעת, אזי אי"א לו ליפול:

רנו [ח] שם אתה"י מסוגל על הים "להכנע הגלים [ט], והסוד (תהלים פט) בשוא גליו אתה תשכחם [י].

רנג רנד רנה רנו רנז רנה נט ם

מוהר"ן קיה.

רנז [י] (דברים כג) **כי תבואו בכרם ועד וכו'.** על פי מעשה וכו', שהניחה לו אמו צוואה שמו שאינו יכול לסובלו לא יניחו להיות אצלו, ואם לאו יצטרך לעזר מהרחוקים על הקרובים אצלו וכו'. [י] ויתבאר במ"א[ג] כי כשאוכל יותר מצרכו זה המאכל מוסיף לו. כי כל דבר יש לו שורש שיש לו חיות ממנו, כגון הסמים יש להם חיות ממה שהאדם לוקח אותם לרפואה, וכן המאכלים יש להם חיות מזה שהאדם אוכל אותם ומקבל חיות מהם, מזה יש חיות להמאכלים. אבל כשאוכל יותר מצרכו אין לזה המאכל ממי לקבל חיות, מאחר שאין האדם צריך אליו, והוא דומה כאלו הניחו האדם לתוך כלי, שבוודאי אינו מקבל חיות משם. וע"כ המאכל מבקש לו חיות להחיות עצמו ואזי הוא מוציא החיות של האדם ועי"ז הוא מוסיף להאדם, ומחמת זה נצטרפין עמו אפי' שאר המאכלים ומוזיקים לו. וזה [כ] ואכלת כנפשך שבעד, לא יותר. וזה ואל בליך לא תתן, היינו שלא תאכל יותר מצרכך, שזה דומה כנותן לתוך הכלי מאחר שאין צריך לו כנ"ל:

רנה [כ] פשיש מחלוקת על האדם יכולי' להמות אותו מדרך הש"י ולהפילו ממדרגתו ח"ו. וזה שהתפאר דהמע"ה (תהלים קיט) רבים רודפי וצרי, מעודתך לא נמיתי, שאף שהי' עליו מחלוקת רבים, עכ"ז לא נטה מדרך הש"י:

רנט [כג] פשאדם מתבודד ומפרש שיהתו וצערו לפני הש"י, ומתודה ומתחרט על גודל הפגמים שעשה, אזי גם השכינה כנגדו מפרשת לפניו שיהתה וצערה ומנחמת אותו, כי כל פגם ופגם שפגם בנשמתו, פגם אצלה ג"כ ככיוול. וזה בחי' (דברים כו) את ה' האמרת וה' האמירך וכו'. והיא מנחמת אותו שתבקש תחבולות לתקן כל הפגמים:

רס [כד] השם הוא הנפש, כמ"ש בהתורה היכל הקודש כ"כס"י נט) ע"ש. בבחי' [ה] נפש היא ל"א שמו ע"ש. ויש בבחי' זו מסירת נפש: כי יש עשרה הרוגי מלכות שמסרו נפשם על קידוש השם^כ בשביל יהוד קוב"ה ושכינתו כידוע, שיעקר היהוד ע"י מסירת נפש [ז]. והם ראו באותן הדורות, שא"א לתקן ולעשות יהודים למעלה כ"א על ידי נשמותיהם, ע"כ מסרו נפשם על קידוש השם [ז]. כי כשהנפשות עולות למעלה ע"י מסירת נפש, אזי הם חוזרים להשכינה, כי משם יצאו, כי ישראל הם חלק אלוה ממעל [ח] ממש, שהם חלקי השכינה ממש, בבחי' העמוסים מני בטן (ישעי' מו) וכשהם חוזרים להשכינה, אזי השכינה מתפארת חזי כמה ברא קאתינא לגבך [ט] (זוהר ויקרא יג.). ואזי מתעורר השתוקקת^כ עליון ונעשה יהוד כידוע [י]. ולפעמים בא לצורך זה הריגה ח"ו, שנהרגין ח"ו כמה וכמה נפשות מישראל, כדי שיהי' יהוד ע"י נפשותיהם העולות למעלה, כי לפעמים צריכין אל היהוד הרבה נפשות מאד הם ושלו, ע"כ בא הריגה ח"ו.

תורה אור
תורה רנו
תהלים פט (י) אתה מושל
בנאות הים בשוא גליו אתה
תשכחם:
תורה רנו
דברים כי תצא כג (כה) כי
תבא בכרם ועד ואתה
ענינים כנפשך שבעד ואל
פלך לא תתן: ם
תורה רנה
תהלים קיט (קנו) רבים
רדפי וצרי מעדותיך לא
נמיתי:

תורה רנט
דברים כי תבוא כו (יז) את
יקח האמירך היום להיות לך
לאלהים ואללכת בדרךיו
ולשטר תקני ומצותיו
ומשפטיו ואלשמע בקול: (יח)
ויקח האמירך היום להיות
לו לעם סבלה פאשר דבר
לך ואלשטר כל מצותי:
תורה רס
בראשית ב (יט) ויצר יתן
אלהים מן האדמה כל חית
השדה ואת כל עוף השמים
ויבא אל האדם לראות מה
יקרא לו וכל אשר יקרא לו
האדם נפש חיה הוא שמו:
איוב לא (ב) ומה חלק אלוה
מפעל וגמלת שדי מפורמים:
ישעיה מו (ג) שמעו אלי
בית יעקב וכל שארית בית
ישראל העשסים מני בשן
הנשאים מני רחם:

^א משמע שחזקתו בין הלוקים היא דבר מעל הטבע ע"כ זוכים עי"ז ללמעלה מהטבע

^ב לא ידוע מתי והיכן נאמרה תורה זו

^ג גם בדפודי' ותולד – התבערת, ומתולד – התבערות

^ד שביולי' אמונה נתיב חמישי סוף השביל השישי

^ה נוסף בתקפא

^ו לשו"כ משלי כא ל'

^ז לא ידוע מתי והיכן נאמרה תורה זו

^ח עיין ככבי אור שיחת וספורים אות לב שלפעמים מכה שמגיע לזוכים מגיע גם לבלתי זוכין

^ט ביאור של מוהר"ת בתקפא

^י לא ידוע מתי והיכן נאמרה תורה זו

^{יא} שם "אתה" המבואר כאן גילה רבי מנחם מענדל מויעפסק שהתגלה לרבינו בכפר סאקילע בדרוכ לראין ישראל (שנת תקנ"ה עשר שנים אחרי פטירת הרב הג"ל) והיי מוהר"ן סימן ל) וביאור הענין עיין בפל"ה כאן הובא בשיש"ק ח"א סימן רכא. ובחיי מוהר"ן סימן קלו בהגהת המעתיק שם. (אלף ת"ה גבורות אלה נזכר גם בסוף תורה ז' תנינא ובזוהר נשא קלז):

^{יב} בדפודי' אית'ה'

^{יג} גם בדפודי' – להכנע, בתולד ומתולד – להכניע

^{יד} רמז לזה עיין ישעיהו מג א' ב' קראתי בשמן לי אתה. כי תעבור

^{טו} במים אתך אני ובנהרות לא יישפוך.

^{טז} עיין זוהר נח דף טז: ובמקדש מלך שם [בספרים ישנים נדפס

המקדש מלך בך קעא.] ועיין פרפראות לחכמה על תורה זו ביאור הזוהר והמקדש מלך הג"ל ומה שביאר עפ"י פע"ה שער הסליחות כוונת אתה גבור] עוד גם עיין שערי אורה שער חמישי ספירה שישית בחציו השני מבאר שם אתה. עוד עיין תשכחם פרש"י תשפ"ל.

^{יז} לא ידוע מתי והיכן נאמרה תורה זו

^{יח} מתולד – תבא

^{יט} בתולד – וי'

^כ בתקפא הוסיף כאן בסוגרין (עיין בסוף הספר שם יתבאר מעשה זאת) (וצ"ע כי לא נמצא שם), וכן העתיק בתולד וגם שם לא נמצא בסוף הספר, ומתולד נמחק וכתוב (וייתבאר במ"א)

^{כא} בהוראת וקני אנ"ש המעשה לא נדפס ומה שגמסר בע"פ ראה בח"מ השמטות אות פ) ומה שמספרים בע"פ אמר ראב"ן שאינו נכון. את הצוהר ציונה אם רבינו לרבינו. ועיין שיש"ק ח"ג אות נב מה ציונה. ועיין שיש"ק חוש ח"א אות תרסט

^{כב} מתולד – שבדואי

^{כג} המשך הפסוק הג"ל בתחילת התורה

^{כד} לא ידוע מתי והיכן נאמרה תורה זו

^{כה} מתולד – יכולים

^{כז} מתולד – מעדותיך

^{כח} לא ידוע מתי והיכן נאמרה תורה זו

^{כט} דפודי' צילום 58 ת

^ל לא ידוע מתי והיכן נאמרה תורה זו

^{לא} מוהר"ת בתקפא

^{לב} * בראשית ב'

^{לג} גם בדפודי' ותולד – היא, ומתולד – הוא (כלשון הפסוק)

^{לד} גם בדפודי' השם, ומתולד – ה'

^{לה} עיין עץ חיים שער הכללים סוף פ"א. ובשער לט שליש אחרון של

דרוש א ד"ה והנה בזמן חורבן

^{לו} עיין שער הגלגולים סוף ח"א של הקדמה לו [דף רצה במהורות תשמ"א ירושלים] ובספר הלכות פירוש בראשית בחצי השני של פ"ג ד"ה ואמנם בזמן. ובשער מאמרי רשב"י פרשת פקודי סוף המאמר על

דף רנד ד"ה גם נתבאר [דף קטו במהורות תשי"י ירושלים]

^{לז} לשו"כ באיוב לא ב'

^{לח} גרסת זוהר חמי במאי ברא אתינא לקמן והפירוש ראה באיזה בן

באתי לפניך

^{לט} גם בדפודי' ותולד – השתוקקת, ומתולד – השתוקקות

^{למ} עיין דעת ותבונה פרק טו ועץ חיים שער ט פ"א מ"ה ועיין ע"ה

שער כט פ"ג שהמ"ן הם הבנים

מאמר כי תבוא בכרם רעך

מספה"ק ליקוטי מוהר"ן

זמן ומקום אמירת התורה

תורה זו נאמרה בברסלב לא ידוע

איזה שנה (חי"מ פ' בהשמטה/כ)

פתיחה

רבנו מבאר כאן שכשאדם אוכל יותר מצרכו אזי מה שאכל יותר מצרכו במקום להוסיף לו חיות הוא לוקח ממנו חיות ומזיק לו, ואזי גם מה שאכל לצרכו מזיק לו, ובמעשה שסיפר אז משמע קצת שהיא גם סכנת מיתה.

ליקוטי הלכות

אין

שיחות השייך לתורה זו

בתורה רנ"ז "כי תבוא בכרם רעך" וכו' "על פי מעשה וכו', ואם לא יצטרך מעזר הרחוקים על הקרובים". היינו כי אנשים רחוקים ממנו, שאינם מקרוביו, יעזרו לו שלא יניחו להיות אצלו את האיש שלא יוכל לסבלו אף שהוא מקרוביו. (חי מוהר"ן כת"י הובא שיש"ק ישן ח"ג אות נב)

לענין המעשה הנזכר בתורה שבסימן רנ"ז, הפציר פעם רבי לוי יצחק ברבי אברהם בן רבי נחמן שיספר לו מה היה המעשה בזה, ומנע עצמו רבי אברהם מזה, ולא אבה בשום אופן לספר. ועמד שם אחד מאנשי שלומנו שאמר שהוא יודע שיש בזה מעשה ידוע, והשיב לו רבי אברהם: "דאס וואס מען דערציילט איז נישט אמת, און די מעשה איז אינגאנצן נישט ריכטיג" – "הספור שמספרים בזה אינו אמת, והמעשה כלל אינו נכון!" ושוב לא חקר אצלו רבי לוי יצחק יותר בענין זה¹: (שיש"ק חדש ח"ג אות תרטט)

בהערה שם מביא שרבי לוי יצחק זצ"ל אמר שלא את הכל צריך לספר ובפרט ספורים שצריך גם המספר וגם השומע להיות צדיק גדול וקדוש וכו'. וכן שמעתי מהרב מ' רבינו בשם הרב ששאל אותו על המעשה הנ"ל אמר אפשר להיות ברסלב חסיד בלי לדעת את המעשה הזה. וצ"ע איני מבין הרי המעשה יש בו שני עניינים האחד הניסיון שאמנם הדבור בו צריך זהירות, אבל החלק השני של הסיפור קשור לביאור התורה, מדוע אותו לא סיפרו והשאירו אותו בהשמטה שלא ברור הדיוק שבה, דהיינו שהיה אדם קרוב משפחה של רבנו שרבו לא יכול לסבלו וביקש שיוציאו אותו ולא נמצא מי שיוציאו אלא אדם אחד רחוק מרבינו שהוציאו, ואח"כ הלך ואכל שזיפים שלא נתבשלו כל צרכם ואכל מהם כמות גדולה שהזיקה לו מאוד עד שמת. ורבנו חיבר את שני המעשים לתורה אחת שהמאכל שאכל יותר מהמידה הוא בחי' האדם הקרוב שא"א לסבלו ונצרך לרחוקים שיוציאוהו ממנו. ולתאורה חלק זה של הסיפור הוא כן אמת אבל כיון שחששו מלספר את הניסיון שתקו גם מההמשך ונמצא מה שידוע לנו לא חתום עליו בר סמכא.

עד כאן השיחות

* כ"כ תמוז תשפ"א ירושלים

² שם נאמר שגם תורה פח תנינא נאמרה באותו הזמן וצ"ע א"כ מדוע תורה רנז נדפסה בחלק ראשון ופ"ח בחלק שני, ואולי שנכתבו בסוף שנת תקס"ח אז נדפס החלק הראשון ואת תורה רנז הכניס לראשון ואת השני לא הספיק ונשאר לחלק ב' וצ"ע.

³ שם בהערה קל כתב עוד מה שרבי לוי יצחק זצ"ל אמר בכלליות על הרדיפה אחרי שיחות – זה לשונו שם הערה קל – וכל הסיפורים והגירסאות שיש בזה בכמה מקומות אינם נאמנים ואינם מוסמכים, הן מצד המספר והן מצד השומע – "נישט באטראכט דער דערציילער און נישט באטראכט פאר וועמען ער האט דערציילט". גם הבננו מרבי אברהם ז"ל שלא את כל השיחות והסיפורים צריכים לספר, ובפרט בסיפורי דברים כאלה אשר בשביל לשמעם ולתפסם כהוגן צריך השומע להיות צדיק גדול וקדוש הדבוק במחשבות זכות וצחות ("איידאלע געדאנק"), כדוגמת רבי אברהם בעצמו. ואכן רבי אברהם עצמו היה 'מגלה סוד' רק לאנשים קדושים ובעלי מדריגה אשר הרגיש יודע בהם היטב שינצרו וישמרו הדבר כארגז סגור וחתום – "א פארשלאסענע קאסטן וואט גייט נישט ווייטער", ובבחינת הכתוב (במדבר יב ז) "בכל ביתי נאמן הוא", ומובא בזה (אד"ר דף קכח). שזהו "ונאמן רוח מכסה דבר" (משלי יא יג) (עיי' ליקוטי קמא סימן כ אות ו). וובאמת מרגיש אני בנפשי שחשוב אצלי הדבר כלאו כלום, ואין לי כלל נפקא מינה אם הייתי יודע מעשה זה אם לא; וכי אם אדע יותר שיחות אזי אתקרב יותר לרבינו? אין זו אלא גאוה, שכולם ידעו שאני יודע יותר שיחות וכו' – "איך ווייס יא, איך ווייס נישט – מיר איז א נפקא מינה? גלייב מיר אז ס'נעמט מיר אזי פיל ווי א גארנישט שבגארנישט. וועל איך זיין ענטער צום רבי'ן? ס'איז נאר א גאוה!". הכרנו עובדי ה' בדורות הקודמים שהסתובבו כל היום בלב בוסף ומשתוקק לה' יתברך ומילאו את ימיהם כהוגן בתורה ותפילה, ולא היה חסר להם כלום, ואילו היו מחזירים אחרי שיחות כאלו היה הדבר מזיק להם לעבודת ה'. (רל"י).

הקדמה

תורה זו היא עוד תורה¹ שמדבר בה רבנו על תאוות אכילה, וכאן מבאר שכשאוכל יותר ממה שצריך לחיזוק הגוף, הוא לא רק מיותר, אלא גם ממש מזיק, ולא רק בעצמו, אלא גורם שגם המאכלים שאכל כן לצרכו מזיקים לו.

בתורות האחרות שדיבר בהם על תאוות אכילה, דיבר גם כיצד לאכול, אבל כאן מדבר רק על כמות האוכל. למעשה כמה צריך לאכול לחיזוק הגוף ולא יותר זה תלוי בגיל ובמזון ובמעשיו כמה כוחות מוציא בעבודתו, ולא תלוי במדרגת האדם, כי מה שמיותר לחיזוק נעשה מזיק. ואמנם למעשה אדם צריך להכיר עצמו ולא לקפוץ למדרגה שיפול ממנה ויטיאש, אבל לדעת את האמת חייב כל אחד. והמציאות היא שרובא דעלמא רגילים לאכול הרבה יותר ממה שצריכים באמת. ועיין שיש"ק ח"ד אות שפה – שרבי ישראל קרדונר זצ"ל שאל את רבינו בחלום אם לעסוק בתעניתים וענה לו "איך אנו אווזים מתעניתים", אבל הוציא חלה ושבך קליעה ממנה ואמר אם בשביל לאכול גם זה מספיק. לא ברור איזה גודל היתה החלה אבל בוודאי שקליעה אחת זה הרבה פחות מה שאנו רגילים לאכול. וכאמור לא מדובר בילד או נער מתבגר. וערום יעשה בדעת, ויתפלל לקלוע למטרה ולדעת איזה קליעה שייכת לו.

קושיות

א. צ"ע שכאן מבאר שאכילה יתירה מזיק ואילו בתורה קו תנינא כשמדבר בגנות תאוות ניאוף ענה אמר הנה אכילה, על כל פנים נתוסף להאדם כח וחיית על-ידי-זה, אבל זאת התאונה, הלא אדרבא, היא מפסדת ומנקת החיות מאד ומתשת כחו של אדם מאד, בודאי אין צריכין אותה כלל, כי-אם בשביל קיום המין לבד: וצ"ע הרי מדבר שם על אכילה יתירה. וכאן מבאר שכל אכילה יתירה רק מזיקה. ואולי שם מדבר על אכילה שאינה בכמות מוגזמת אבל רק עברה קצת את הצורך, והיא עדיין לא מזיקה, וכאן מדבר על אכילה מיותרת לגמרי שהיא מזיקה.

ב. מה שאומר רבנו שסיבת קיום הסמים היא שלוקח אותם לרפואה, צ"ע הרי בכמה תורות ביאר שגם רופאים לא יודעים לכונן הסם וההרכבה המרפא את החולי, אלא עד שמגיע הזמן שנגור שיהיה חולה ואז מתרפא, ורבנו הוזהיר מאד מהרופאים להתרחק מהם, ומשמע שהלוקח סמים לרפואה יש בזה פגם אמונה, וכמו שמוהר"ן הרבה לצעוק על זה. וצ"ל שלוקח אותן בגלל מדרגתו הנמוכה בבטחון, וגם זו סיבה להחיותו.

ג. מה שאומר רבנו שהמאכל המיותר אין לו חיות לכן מחפש חיות ומזיק לאדם צ"ע כיון שאמר שהחיות שמדברים עליה היא סיבת קיומו, צ"ע אם אין סיבה לקיומו איך יוכל לינוק סיבה לקיומו מהחיות דקדושה. וגם איך מזיק על ידי זה? ואולי כי סיבת קיומו היא הניצוץ קדושה שיש במאכל, שהוא ניצוץ נשמה של האדם האוכל שצריך להצטרף לנשמתו ולחזקו ולהחיותו ועתה נפל בחזרה לקליפה, אזי מחיה את הקליפה מהניצוץ השייך לו, דהיינו שעתה סיבת קיומו היא סיבת קיום הקליפה, דהיינו המאמר הסתום בשביל הבחירה, והוא מזיק כי הקליפה יונקת חיות מהאדם גם שמתחזקת התאוות אכילה, וגם שצריך כח גשמי לעכל ולדחות המאכל, וגם שהפסיד את הניצוץ הקדוש שהיה צריך להוסיף לו חיות וכו'. ועיין בפנים קצת שונה.

ד. צ"ע החילוק בין מה דאיתא שחיות הרע ממאמר סתום, ושחיות הקליפה מניצוץ קדושה שבה, ושחיות הקליפה מיניקתה מהקדושה.

ה. צ"ע האם המאכל המיותר מזיק מצד עצמו וחופץ מזה גם שאר מאכלים קודמים מזיקים, או שהמאכל המיותר מזיק בזה שלוקח הכח שהוסיפו המאכלים הקודמים.

ו. בהמעשה המפורסם מבואר שרבנו נסע לביתו משמע שהיה אחרי חתונתו שהיתה בשנת תקמ"ה, וגר אצל חמיו באוסטין. האח של אותה אשה היה בן ג' או ד' ואח"כ כשבקשה לפייס את רבנו היה יותר מבן עשרים, נמצא שעברו בערך י"ח שנים, ואם המעשה היה סמוך לחתונתו של רבנו בתקמ"ה נמצא אחיה בא לפייסו בשנת תקסג בברסלב. רבנו בן ל"א שנים. וזה היה כבר אחרי י"ג שנים שרבנו מפורסם כי התחיל להתפרסם בשנת תק"ן כשהגיע למעדועדיבקע. וצ"ע הרי היתה ממשפחתו ומסתמא ידעה על פרסומו והמתנה י"ג שנים. ובתו אדל שבקשה להרחיק את האח הקרוב היתה אז בת שש עשרה. כבר נשואה שלש שנים וגרה בחמלניק (חי"מ קיג) וצ"ע כיצד בדיוק אז נמצאה שם. דברי פיגא אמו שלא יניח למי שאינו טובלו וכו', נקרא צוואת אמו כי נפטרה אז בשנת תקסג או תקסד, אבל אם התינוק היה בן ד' ובזמן הפיוס בן כא נמצא עברו רק יז שנים והיה בשנת תקסב בחיי אמו צ"ע שנקרא צוואה (הזמנים עפ"י ספר פרי הארץ לר"מ רביבו)

ז. צ"ע עפ"י משל הנ"ל דהיינו צוואת אמו. מי בנמשל הוא הלא נסבל ומי הקרוב ומי הרחוק. ונראה לדוגמא שתי פרסות לחם, אחת אוכל לחזקו והשניה לתאוותו, הראשונה עליה נאמר (דברים ח' ג') לא על הלחם לבדו יחיה האדם כי על מוצא פי ה' יחיה האדם, והוא ניצוץ קדוש שהתברר ע"י עשר מלאכות וכמה ברכות עד שנאכל לשם שמים, אבל הנאכל לתאוותו, ברגע האחרון חוזר ונפל לקליפה, ואין לו חיות ממוצא פי ה', כי במקום החיות את האדם מחייה את הקליפה, (כי מוצא פי ה' הוא בחי' עשרה מאמרות, ואילו חיות הקליפה ממאמר סתום), נמצא המאכל המיותר הוא האכילה המאוחרת המיותרת הקרובה לעת שרוצים לדחות אותה, וצריך עזר מהרחוקים דהיינו האכילה שאכל בתחילה לחיותו ועתה היא רחוקה יותר, ומהחיות שקיבל ממנה לוקח כדי לדחות את מי שאינו טובלו, דהיינו את האכילה המיותרת הקרובה. ומהרחוקה לוקח כח לעכלו ולדחותו לחופץ. עיין בפנים שביארתי

¹ עיין תורה יז, לט, מז, ס' אות ו', סב, סו, רנו, רסג, טז תנינא, עז תנינא. ועוד חיי מוהר"ן תקטו

קצת שונה שהאכילה המיותרת חיותה עתה ממה שמגלה את עונש העוברים על רצונו ית', כי נעשית מקל ביד המלכות להעניש את הרשעים.

ח. המעשה כפי שהוא מסופר בהשמטות החיי מוהר"ן צ"ע שבת משפחה שיודעת שהוא נשוי, תדבר בלשון גסה כזו, בהכרח שהיא בת שירדה מאד מהדרך, ואיני מכיר את המציאות של אז, אבל במציאות של היום לא מצוי שאשה תדבר כך אפילו לאברך וכ"ש אברך שומר עינים ועסוק בתורה שלא צריך שיהיה בעל מדרגה כל כך כדי שהסובבים אותו יבינו שהוא לא שייך לדברים האלה. ובבחי' המסופר (חגיגה טו.)¹⁷ על אחר כשיצא לתרבות רעה תבע זונה לעבירה והיא שאלה האם אתה לא התנא אלישע בן אבויה? מבואר שאע"פ שהיא בדיותא התחתונה ביותר לא מתקבל בדעתה החיבור עם אדם חרדי גדול, והיה צריך לחלל שבת בפניה כדי שתסכים להתרצות לו. לכן נראה שרבנו כדי להסתיר עצמו לא רק הסתיר מדרגתו האמיתית, אלא עשה עצמו קל, ואם לא כמוה אבל קרוב לזה, עד שיהיה שייך שתדבר עמו כך. ולבאר יותר העניין עיין בעש"ט עה"ת (בראשית קנח/ו) ביאור מאמר חז"ל (אבות ד' א') אִיזְהוּ גְבוּר, הַכּוֹבֵשׁ אֶת יִצְרוֹ, שְׁנֵאמַר (משלי טז), טוֹב אֶרְךָ אַפִּים מִגְבוּר וּמִשָּׁל בְּרוּחוֹ מִלְכָּד עֵיר. ומבאר שכוונת התנא לומר שיש שני צדיקים אחד שלא נותן ליצה"ר לקרב אליו ודומה ללוכד עיר בלי אנשיה כי מגרש את דייריה תחילה. אבל גדול ממנו הוא הצדיק שממתין ליצה"ר שיבוא סמוך מאד אליו ודומה לכובש אותה עם אנשיה.

ט. גם עיין שבחי הר"ן אות טז/ו שקודם שזכה לבטל התאוה לגמרי היו לו ניסיונות קשים אשר א"א לבאר בפרט. כי בימי נעוריו ממש, בעת רתיחת הדמים היה לו כמה וכמה ניסיונות גדולות של תאוה זו עד אין מספר אשר היה בידו למלאת תאוה והיה בסכנה גדולה מאד מאד. אך היה גבור חזק והתגבר על יצרו וכפה תאוה כמה וכמה פעמים. ואף על פי כן לא היה מתרחק עצמו פעם שנית לברח מהנסיין, רק

¹⁷ חגיגה דף טו. יצתה בת קול ואמרה שובו בנים שובבים חוץ מאחר, אמר הואיל ואיטריד ההוא גברא מההוא עלמא, ליפוק ליתנהי בהאי עלמא, נפק אחר לתרבות רעה, נפק אשכח זונה תבעה, אמרה ליה ולא אלישע בן אבויה את, עקר פוגלא ממישרא בשבת ויהב לה, אמרה אחר הוא.

¹ בעל שם טוב על התורה – פרשת בראשית אות קנח. איזה גבור הכובש את יצרו (אבות פ"ד), יש להבין לשון איזהו, שמשמע שמדבר משני בני אדם, ושואל איזה מהם גבור, והוי ליה לומר מי נקרא גבור, ועוד יש להקשות שמשלשון הכתוב משמע איפכא שהכתוב אומר טוב ארך אפים מגבור משמע מי שהוא מאריך אף דהיינו הכובש את יצרו חשוב יותר מגבור: ויש לומר דיש שני מיני צדיקים, א' שאין מניח היצר הרע לקרוב אצלו, וקודם בואו אליו מרחיקו מעליו, ויש צדיק שמניחו לבא אצלו אך כובשו שלא להסיתו לעבירה, למשל, היצר הרע מסיתו לחמדה, ואומר ליצר הרע אני אעשה כדברייך שאלך אחר חמדה אך אחר חמדה של מצוה, והולך ולומד תורה בחשק גדול ובחמדה גדולה, וכן בכל דבר שמסיתו למדה רעה הוא לוקח אותה המדה לעבודת הבורא: אך מי מהם יותר משובח, וודאי הב' יותר משובח, והוא על דרך משל אדם שישן בחנות לשמור הסחורה ולא היה הדלת סגור בבריח חזק, ושמע באמצע הלילה שנגב אחד בא ועושה תחבולות לפתח הדלת, וכאשר שמע זה היה ירא לנפשו והתחיל לצעוק בקול גדול לבני ביתו שיבואו, וברח הגנב מחמת הצעקה, ומעשה כזה איש אחר גם כן, רק שאותו האחר כששמע שנגב בא שתק כמו שאינו שומע, וכשבא הגנב לחנות בפנים תפס אותו ואסר אותו בנחשתיים, אבל לא היה רוצה לצעוק כדי שיברח הגנב, כי אמר אם יברח הגנב עכשיו, שמא יבא עוד בלילה זו או בלילה אחרת, ושמא אז אהיה נרדם בשינה ולא אשמע, ויעשה הגנב מה שלבו חפץ, לכן אעשה לו דבר זה שלא יגנוב עוד, והנמשל מובן מאליו: וזהו פירוש איזהו גבור וכו' כלומר איזה מב' צדיקים הללו נקרא גבור, ואמר הכובש וכו' ולא זה שאינו מניח את היצר הרע לקרוב אצלו כלל, שנאמר טוב ארך אפים מגבור, רצה לומר זה שהוא מאריך אף דהיינו היצר הרע נקרא אף, שהיצר תמיד אצלו ועם כל זה הוא כובש אותו, וזה טוב ומשובח יותר מהצדיק הא' שאינו מניחו ליקרב אצלו כנ"ל ומושל ברוחו, רצה לומר מי שהוא מושל על היצר הרע וכובש אותו הוא יותר משובח מלוכד עיר, כי מי שהוא לוכד עיר בוודאי מגרש את התושבים תחלה ואחר כך בא לעיר, אבל זה אינו מגרש את היצר הרע רק כובשו: (ליקוטים יקרים למגיד ממעריטש אות מג)

גם להבין הניסיון שהיה ליוסף הצדיק מה שכתוב, ומה שפרשו המפרשים עיין סוטה לו: עה"פ "ויבא הביתה לעשות מלאכתו" פירש רבי יוחנן לעשות עבירה, וגם רב ושמואל אחד מהן פירש כך, ועיין גרסת העין יעקב שם אות צא וע"ח שער מט פ"ו הגהת הצמח שם, ובזוהר (כי תצא רע"מ דף רעו.) ועיין בן יהוידע סוטה לו: שמקשה קושיית המפרשים מדוע לדרוש לגנאי בצדיק כל כך גדול כיוסף הצדיק? וביאר שאינו אלא שבח כי יוסף הצדיק בכוונה הכניס עצמו לנסיין וכחוט השערה לפני העבירה ברח ובוה הכניע את הסט"א והרג את יצרו לגמרי וכנ"ל בבעש"ט.

עוד גם עיין עין אליהו סוטה שם ביאר שרב ושמואל הנ"ל נחלקו בהמבואר בע"ז יז. רבי יוחנן ורבי חנינא היו לפנייהם שתי דרכים אחת סמוך לע"ז ושניה סמוך לבית זונות, חד אמר נלך בדרך הע"ז שהרי חז"ל הרגו יצרא דע"ז וחד אמר ניזיל אפיתחא דזונות כדי שנכוף את יצרנו ונקבל שכר. עוד מבאר שם שאולי בזה גם נחלקו בברכות לד: רבי יוחנן ורבי אבהו מי גדול יותר בעל תשובה או צדיק.

¹ שבחי מוהר"ן – אות טז – והכלל שהיה ממאס מאד תאוה זו בתכלית המאוס, עד שגור ואמר שמי שהוא חכם אמת קצת, אין התאוה הזאת נחשבת לנסיין כלל (ב). אבל גם קדם שזכה לזה שיתבטל ויהיה נמאס אצלו לגמרי התאוה הזאת, גם קדם לזה גם אז היו לו כמה וכמה ניסיונות גדולות ונוראות מאד בתאוה זו, אשר אי אפשר לבאר בפרט. כי בימי נעוריו ממש, בעת רתיחת הדמים היה לו כמה וכמה ניסיונות גדולות של תאוה זו עד אין מספר אשר היה בידו למלאת תאוה והיה בסכנה גדולה מאד מאד. אך היה גבור חזק והתגבר על יצרו וכפה תאוה כמה וכמה פעמים. ואף על פי כן לא היה מתרחק עצמו פעם שנית לברח מהנסיין, רק אדרבא היה חפץ בניסיונות והיה מתפלל להשם יתברך שיזמין לו ניסיונות. כי היה חזק בדעתו שבודאי לא ימרד כנגד השם יתברך. כי איך אפשר שיעשה עברה, חס ושלוש, ויעבר על רצון השם יתברך אם לא שיהיה נעשה משוגע, חס ושלוש, בעת הזאת. אבל מאחר שיהיה לו איזה שכל בעלמא בעת הנסיין בודאי יוכל לעמד, לפי גדל חזק לבו שהיה חזק בה' מאד (כא). ואף על פי כן, בעת שבא עליו הנסיין היה בסכנה גדולה מאד והיה צועק להשם יתברך מאד, עד שזכה להתגבר על יצרו ולהנצל. ואף על פי כן לא התרחק עצמו מהנסיין פעם אחרת אף על פי שבשעת הנסיין היה קשה עליו מאד כנ"ל. וכן היה כמה וכמה פעמים הרבה מאד עד אין שעור. והשם יתברך היה בעורו וזכה להתגבר על יצרו ולשבר תבערת המדורה של תאוה הכללית הזאת:

אדרבא היה חפץ בניסיונות והיה מתפלל להשם יתברך שיזמין לו נסיונות. והיה מתגרה בס"מ עיין חיי מוהר"ן רלג שרבנו אמר שרק בגלל שרבותינו אסרו לומר גירא בעיני השטן אני לא אומר. וצ"ע לפי השיחות על הנסיון שעליו מדובר כאן משמע שהיה ניסיון קשה, ואילו לפי המסופר במעשה המפורסם לא מובן כל כך מה היה הניסיון, סה"כ בא לביקור והיא מצאה איזה רגע לפתות אותו ומיד ברח בחזרה מהעיר לביתו באוסטין, וגם לא מובן מדוע כל כך נמנעו מלספר אותו. אבל לפי המבואר בשבחי הנ"ל שרבנו גרם לעצמו ניסיונות, יותר מסתבר שהיו הרבה יותר קרובים לעבירה מהמסופר במעשה המפורסם.

י. עוד כיון שרבי אברהם בן נחמן אמר שהסיפור המפורסם אינו אמיתי, ואמנם כנ"ל הסיפור המפורסם לא מובן מדוע כל כך פחדו לפרסם אותו, לכן לוליא דמיסתפינא הייתי אומר שרבנו כדי להעלים עצמו עשה מעשה שלאחרים נדמה לעבירה. ובוזה יש גם לבאר מה שבזמן המחלוקת אמר (חיי מוהר"ן רסב) על עצמו אין כאן ממוצע או שאני כמו שהם אומרים או שאני צדיק גדול וקדוש, וזה תימה הרי בוודאי שרבנו צדיק וקדוש והם שקרנים, ומעשים בכל יום שבמחלוקת יוצאים דברים מהקשרם ומספרים על הצד השני דמיונות שלא היו וכל שכן על צדיק אמת. וכדברי הבעש"ט/ט"ו שאמר שאת הפגמים של עצמם אומרים עליו. אבל לשון רבנו שאמר אין כאן ממוצע משמע שעשה דברים כדי להעלים עצמו שנדמים לעבירה, שגרמו בלבול גם לאנשיו לכן היה צריך לומר להם הבחירה היא שלכם, וכמו שאמר בפירוש בחיי מוהר"ן סימן תב (עפ"י תורה עב) שגם משה רבנו לא לחינם חשדו בו אלא שנתן להם סיבות כדי להגביר את הכח המכריח שיהיה שווה לכח המושך כמבואר. ואם שגיתי הוא רחום יכפר עוון.

יא. צ"ע מדוע חשובי אנ"ש קשרו את המעשה שבעקבותיו אמר רבנו את התורה הזאת, לניסיון שהיה לרבנו שבו החל המעשה, עד שכיון שלא רצו לספר את הניסיון, גם לא ספרו את עיקר המעשה הנוגע להבנת התורה וכנ"ל בשיחות ע"ש

יב. בסוף המעשה מבואר שאז אמר רבנו את תורה רנז, והיא נדפסה בחלק א' וגם אמר תורה פח תנינא והיא נדפסה בחלק ב'. וצ"ע מדוע לא נדפסה בחלק א' הרי נאמרה כמה שנים לפני הדפסת החלק הראשון של ליקוטי מוהר"ן בתקסח. אמנם אפשר גם לומר ששתי התורות האלו נאמרו בשנת תקסח, והניסיון היה קצת לפני התגלותו בשנת תק"ן כשגר עדיין באוסטין לפני שעבר מעדוועדיבקע.

עד כאן ההקדמה

*

תורה רנז [ט]

(דברים כג) כי תבוא י"א בכרם רעך וכו"י.

פשט הפסוק מדבר בצווי התורה/י"א על בעל הבית להרשות לפועל שכיר העובד אצלו בגידולי קרקע, לאכול מהפירות בשעת העבודה, ובאיסור על הפועל ליתן בכליו לביתו או לאכול בזמן אחר.

^א עיין בעש"ט עה"ת קרח אות ה) ואמר מרן אלקי רבנו אור עינינו המאיר מראש אצילות עד סוף עקבות משיחא הר"ב ישראל ב"ן אליעזר שכל מה שעשה בלעם וערב רב אמרו על משה, שחשדוהו באשת איש, על רע שלהם, ולא אמרו כל כך בשקר, שהרי בלעם וערב רב שהם ניצוצי נשמתו, כל מה שעשו אמרו עליו, ואין שום מציאות בלתי השם יתברך ויתעלה, וחרפת חורפין נפלו עלי (תהלים ס"ט), ומשה וצדיקים עוסקים בתיקונו של עולם לתקן הכל, והכל מתוקן לסעודה: (נ"מ בנתיב היחוד שביל ו' אות ה):

ועי"ש שאמר שמה שאמרו במ"ק יח: אין אדם נחשד אא"כ יש בו איזה שמץ מזה בדקות, זה כשהוא לא מחמת שונאים אבל שונאים אומרים גם מה שאין בו כלל. וידוע שרבנו אמר על הבעש"ט שכיון שלא הוריד עצמו לקטנות כל כך ע"כ לא הגיע לא"י.

^ב לא ידוע מתי והיכן נאמרה תורה זו

^ג דברים פרק כג (כה) פי תבא בכרם רעך ואכלת ענבים כנפֶשֶׁך שְׂבֵעֶךָ וְאֶל כְּלִיךָ לֹא תתן:

רבינו בחיי – (כה) כי תבוא בכרם רעך. בפועל הכתוב מדבר שהשכירו בעל הבית לבצור כרמו, וכן דרשו חז"ל (בבא מציעא פז ע"ב) נאמר כי תבוא ונאמר להלן ולא תבוא עליו השמש, מה להלן בפועל הכתוב מדבר אף כאן בפועל הכתוב מדבר, וזהו שתירגם אונקלוס ארי תתגר. שאם אתה אומר בביאת כל אדם לא שבת חיי לכל בריה: ואל כליך לא תתן. זה יהיה גול, והתורה לא התירה אלא כנגד הנפש המתאוה, כי כיון שהוא מתעסק וטורח בפירותיו אם לא היה לו אפשר לאכול בהיתר יאכל באיסור, ולכך התיר כנפֶשֶׁך שְׂבֵעֶךָ כענין שכתוב (משלי יג, כה) צדיק אוכל לשובע נפשו, והוא הדין בקמה, שיקטוף בידו מלילות אבל חרמש לא יניף:

^א מתולד - תבא

^ב בתולד - וי

^ג היא סוגיא בב"מ פז: ונפסק בשו"ע חו"מ סימן שלז (א) פועל העושה מלאכה לבעל הבית בדבר מאכל, ה"ז אוכל ממה שהוא עושה אפילו אינו עושה לא בידיו ולא ברגליו רק שנושא על כתפו; ואסור לחסמו שלא יאכל. (ואם חסמו, שלומי משלם ליה מלקי לא לקי) (טור בשם הרמ"ה):

ועיין ספר החינוך – מצוה תקעו – מצוה עלינו להניח השכיר לאכול בזמן שכירותו מדברים ידועים: שנצטוו להיות השכיר אוכל בשעת עבודה מהדבר אשר יעבוד בו כשיהיה הדבר ההוא דבר שגידולו מן הארץ ולא נגמרה מלאכתו, ועל זה נאמר (דברים כ"ג, כ"ה),

כפי שיתבאר בסוף, רבנו מבאר שבפסוק הזה רמזו האיסור לאכול אכילה יותר מהצורך לחיותו, והעיקר רמזו בוכו' הנ"ל, דהיינו בהמשך הפסוק "ואכלת כנפשך שבעך" דהיינו שאדם צריך לאכול בבחי' (משלי יג כה) "צדיק אוכל לשבע נפשו", אבל "ואל כליך לא תתן", דהיינו שמה שאתה אוכל יותר משבע הנפש, הוא מאכל מיותר, שאין בו חיות, והוא כמו שנתתה אותו בכלי בתוכך, שבמקום להחיות אותך, אתה צריך לשאת אותו וגם לעכלו ולדחותו מכח האכילה שאכלת כן לצורך חיותך.

נמצא שהאכילה הרחוקה יותר שאכלת, אותה אתה לוקח לעזר, לדחות את המאכל הקרוב, המיותר שאכלת. ובוזו מבאר רבנו את הצוואה שאמרה לו אמו פיגא דנביאה טע"ז¹, שלבד מהפירוש הפשוט שרמזה לו מה שיקרה לו הרבה שנים אח"כ, גם רמזו בדבריה הנזק שבאכילה מיותרת.

על פי מעשה וכו' נ"ט דהיינו אחרי ניסיון שהיה לרבנו ע"י אשה אחת ממשפחתו, מסופר שהניחה לו אמו של רבנו, פיגא, צוואה שמי שאינו יכול לסובלו לא יניחנו להיות אצלו, ואם לאו יצטרך לעזר מהרחוקים על הקרובים אצלו וכו'.² וזויתבאר במ"א כך כתב הטשערינער רב, אבל למעשה הוא לא מבואר בשום מקום, רק בעל פה ומי שידע לא סיפר ומי שסיפר לא ידע/י"ח]

כי תבא בכרם רעך וגו', ובא עליו הפירוש ובבא מציעא פ"ז: שבשכיר הכתוב מדבר, וכן תרגם אונקלוס, ארי תתגר, וכן כתוב כמו כן (שם, כ"ו) כי תבא בקמת רעך וגו', ופירשו ז"ל בבבא מציעא (שם) שמשני אלה הכתובים למדנו שהאדם אוכל במחובר בשעת גמר מלאכה, וביארו שם שלא יספיק לנו ללמוד מה שצריך מאחד מן הכתובים בלי האחר: משרשי המצוה ללמד את בני ישראל להיות להם נפש יפה ורצון טוב, ומתוך כך תחול ברכת ה' עליהם. ובאמת שהדקדוק עם הפועל שלא יאכל באשר הוא עמל בעודו הוא עמל בדבר, וכל שכן כשהן עושין בגדולי הקרקע שהאדם שמח בו בברכת השם אשר נתן לו שיש הוראה בזה על הנבלה ועל המוגר רע מאד, וכבר כתבתי כמה פעמים שהמארה והרעות ידבקו ברעים והטובות בטובים מין במינו:

¹ עיין שיש"ק ח"ב סימן שא. אחר שמחת הברית של רבנו, נכנסו האחים הקדושים: רבי פרוף ממעוזו ובעל ה"דגל מחנה אפרים" אל היל"ת, היא אם רבנו שהיתה אחותם, והיתה פידוע חשובה בעיניהם מאד, עד שהחזיקו אותה לבעלת רוח הקדש ממש (ראה ח"י"מ (סימן י"ד, וסימן ק"ד), ובכרובו אותה שתוקה לגדלו לתורה לחפה ולמעשים טובים, פנתה אל אחיה רבי פרוף, ובקשה אותו שיברך גם את רבנו הרף הנזמול שלא יחלקו עליו. אמר לה רבי פרוף: "זה אבוד!" "דאס איז פאר פאלן"! ועיין שיש"ק החדש ח"א עמ' עז

² רובו של המעשה הועתק בלקוטי מוהר"ן המבואר לר"י גרוס וכולו בחיי מוהר"ן סימן פ' בהשמשות חדשות – (פעם בביקור אצל הוריו במעוזבו) אשה אחת ממשפחתו (רצתה) לקבל פניו המאירים ומחמת שהיה מעלים עצמו מאד לבל ידע שום איש מיגיעתו בעבודה ש ומקדושתו, היה נדמה למשפחתו שהוא כשאר בני הנעורים, ועל כן האשה הזאת, כשראתה יופיו, הבעיר היצה"ר תאוותה בקרבה, עד שהעזה פניה ותאמר לו וכו'.... אבל תיכף הבינה שלא תפעול אצלו מאומה ותלך מאיתו. ואדמו"ר הקדוש בשמעו את דבריה, נבהל מאד מזה שבא לידו נסיון כזה, ואף שעמד בנסינון, הלך תיכף החוצה, ויצו לאיש אחד לשכור לו עגלה, שיסע תיכף בחזרה לביתו. וכן היה. ואמר לאביו ולאמו הצדיקים, כי מוכרח הוא לנסוע תיכף לביתו, ויסע משם בחפזו וכו'. והאשה נ"ל מגודל תאוותה וכו'... להחזירה לביתה, אבל הוא לא שמע לדבריה, ויצו לדפוק את הסוסים ולנסוע הלאה ויסע משם ויבוא לביתו.

ויהי אחר הדברים האלה נודמן שנסע אדמו"ר הקדוש עוד הפעם למעוזבו לבית אביו ואמו, ואז ציוותה לו אמו הקדושה בתורת צוואה ותאמר לו כי את האיש אשר לא יכול לסבלו לא יניחנו להיות אצלו, ואם לאו, יצטרך לעזר מאנשים הרחוקים ממנו, על הקרובים אצלו, (הינו כי אנשים רחוקים ממנו יעזרו לו שלא יניחו להיות אצלו את האיש שלא יוכל לסבלו אף כי יהיו מקרוביו).

והנה האשה הזאת היה לה אח קטן בן ג' או ד' שנים בעת שהיה המעשה הזאת ואדמו"ר הקדוש ראה אותו אז, ואחר שעברו כמה שנים (כנראה כשמונה עשרה שנים) בעת שאדמו"ר הקדוש קבע דירתו בברסלב, וכבר נתפרסם שמו הקדוש וצדקתו וקדושתו בעולם, התחרטה האשה הנ"ל על מעשיה הרעים, ובזכרה את דבריה אשר דברה אל צדיק קדוש ונורא כמוהו, נתביישה מאד בעיניה, ותחפוץ לפייס את אדמו"ר הקדוש, ולקבל ממנו תשובה ותיקון על זה, ואחיה הנ"ל כבר היה בא בשנים יותר מעשרים שנה, ותספר לו מהמעשה הרעה שעשתה ותבקש את אחיה שיסע לברסלב לאדמו"ר הקדוש שיפייס אותו בשבילה ולקבל תשובה, וכן עשה ויסע לברסלב, ובבואו לבית אדמו"ר הקדוש הכיר אותו תיכף אף שכבר היה בחתימת זקן, וטרם שהתחיל לדבר אל אדמו"ר הקדוש, לספר לו דבר ביאתו אליו, אמר אדמו"ר הקדוש וצ"ל אוי אינני יכול לסבלו בביתי, ובתו הקדושה אדיל וצ"ל, שמעה את הדברים האלה מפיו הקדוש, והיא ידעה מצוואת אמו הקדושה הנ"ל, ותחפוץ מאד להוציאו מביתו, אך לא יכלה, והזמין ה' יתברך אשר בעת הזאת בא איש אחד מנעמירוב לבית אדמו"ר הקדוש וצ"ל (הוא אחי ר' ליפא מנעמירוב) והאיש מנעמירוב הנ"ל היה רחוק מאדמו"ר הקדוש, כי לא היה ממקורביו, ובבואו לבית אדמו"ר הקדוש, וירא את האיש ממעוזבו שהיה אז בבית אדמו"ר הקדוש, רמזה בתו הקדושה אדל הנ"ל להאיש מנעמירוב, אשר אדמו"ר הקדוש איננו יכול לסבלו שיהיה אצלו, ועל כן יוציא אותו מבית אדמו"ר הקדוש, ויקח האיש מנעמירוב את האיש מעוזבו בידו, ויוציא אותו החוצה. והנה האיש הנ"ל היה אז רעב מאד וירא בשוק עומד איש אחד למכור פרי הנקרא "פלאמען" (שויפים) ויקנה מידה גדולה מאד, והפירות לא נגמר בישולם עדיין, והאיש הנ"ל לקח הפירות, ונכנס עמהם לבית אדמו"ר הקדוש, ויאכל הפירות יותר מצרכו, ותיכף אחר אכילתו נחלש מאד, והתחיל לצעוק כי כל אבריו כואבים לו מאד, והחיות יוצא ממנו, וישמעו אנשים מן השוק ויכנסו לחדר שהיה שם ויוציאו אותו להביאו לאכסניא שלו, אבל לא הספיקו להביאו לשם, עד שמת ברחוב.

ואחר המעשה הזאת אמר אדמו"ר הקדוש את מאמר "כי תבא בכרך רעך" (תורה רנז) המדבר כשאוכל האדם יותר מצרכו יוכל להוציא עי"ז החיות שלו. וגם אמר אז את המאמר "צריך לזהר שלא לאכול פרי שלא נגמר בישולה" (תורה פח תנינא), ששם מבאר שגם עי"ז יוצא החיות מהאדם. אחרי כן אמר אדמו"ר הקדוש וצוק"ל כי מיתת האיש הנ"ל בברסלב היה תיקון גם לאחותו. עכ"ל ח"מ השמטות. ועיין לעיל בשיחות שרבי אברהם בן נחמן אמר שאינו נכון. ונ"ל מסבירא כוונתו שסיפור הניסיון אינו נכון אבל השאר כן נכון.

¹ בתקפא הוסיף כאן בסוגריים (עיין בסוף הספר שם יתבאר מעשה זאת) (וצ"ע כי לא נמצא שם), וכן העתיק בתולדו וגם שם לא נמצא בסוף הספר, ומתולדו נמחק וכתוב (וייתבאר במ"א)

² כנ"ל בשיחות שרבי אברהם בן נחמן וצ"ל אמר "הספור שמספרים בזה אינו אמת, והמעשה כלל איננו נכון!"

³ בהוראת זקני אנ"ש המעשה לא נדפס (ומה שממגר נע"פ נח"מ השמטות לוח פ) ומה שנספחים בע"פ אמר ראב"ן שאינו נכון. את הצוואה ציוותה אם רבינו לרבינו. ועיין שיש"ק ח"ג אות גב מה ציוותה.

אחרי המעשה הנ"ל שלא ברור מה הוא, רק אנו מניחים שהוא דומה למה שמספרים אנ"ש בעל פה, אמר רבנו תורה זו, וביאר את הצוואה של אמו כמשל למי שאוכל יותר מצרכו, **כי כשאוכל יותר מצרכו זה המאכל מזיק לו.**

כי כל דבר כל מציאות בעולם הזה יש לו שורש שיש לו חיות ממנו, דבלא זה לא היה לו מציאות/ט¹, **כגון הסמים יש להם חיות מדבר ה"ב/י** **ממה שהאדם לוקח אותם לרפואה,** שע"ז יתחזק בבטחון בהקב"ה/כ"א.

כל הבריאה ברא לכבודו ולכבוד ישראל כדי שיגלו כבודו, וכל פרט בבריאה מכון בריאתו כך שישראל יגלו על ידו כבוד שמים (ריש תורה יז), והסמים על ידם רפואה לאיש ישראל כדי שיבריא ויגלה כבוד שמים ע"י תורה ומצוות, זו סיבת קיום הסמים שמרפאים/כ"ב.

וכן המאכלים יש להם חיות מזה שהאדם אוכל אותם ומקבל חיות מהם, כ"ג/י כדי לקיים תורה ומצוות/כ"ד ולגלות כבוד ה' בעולם **מזה יש חיות להמאכלים** דהיינו שלצורך זה, מקבלים המאכלים חיות מדבר ה' הבורא ומקיים אותם בכל רגע.

הביאור נ"ל (דברים ח' ג') "כי לא על הלחם לבדו יחיה האדם אלא על מוצא פי ה'"/כ"ה, והכוונה לניצוץ שנשמתו שנפל לקליפות ונמצא במאכל ומתברר ע"י הכנת המאכל אם זה לחם אזי בעשר מלאכות ועוד בברכות

^ט עיין מאור עינים לרבי מנחם טברסקי- ריש פרשת מטות - להבין הענין דנדוע כי כל העולם ומלואו (תהלים ל"ג, ו') בדבר ה' שמים נעשו וברוח פיו כל צבאם כי על ידי הדבור נתהוו כל המציאות דבר קטן וגדול והוא המקיימם ומחיה אותם כמ"ש (נחמיה ט', ו') ואתה מחיה את כולם ולולא החיות שבתוך הדבר היה נעדר מן המציאות אלא שהן מדברים שנפלו בשבירה בזה העולם השפל כנדוע מחטא אדם הראשון וגם בדורות שאחריו שכמה וכמה ניצוצי נשמות הנפולין מלובשין בדברים מזה העולם במיני מאכל ומשתה וכיוצא בהן ממיני העולם שאין לך דבר מזה העולם שאין בו ניצוץ הקדוש שנמצא מדבורו של הקודשא בריך הוא המחיה אותו הדבר והוא הטעם שבדבר ההוא המתוק לחיך כמ"ש (תהלים ל"ד, ט') טעמו וראו כי טוב ה', ר"ל מה שאתם טועמין ורואין כי טוב הוא ה', שהוא ניצוץ הקדוש שבדבר ההוא המלובש בו, כמו שנראה לעין, כי לאחר שאכל האדם המאכל ונשאר החיות בקרבו שהפסולת נדחה לחוץ מבלי חיות והוא דבר נפסד וגרוע, כי עיקר המזון שהאדם ניזון ממנו ומוסיף לו כח הוא הניצוץ הקדוש שבמאכל ההוא שהוא הטעם הטוב שהאדם טועם במאכל ובמשקה ההוא, ולכן בשעה שאוכל האדם המאכל, נתייחד הניצוץ ההוא אל חיותו של האדם ההוא האוכלו וניתוסף בו כח.

^כ עיין בעל שם טוב על התורה - פרשת בראשית אות מט. מה שאמר הריב"ש ז"ל בפסוק לעולם ה' דברך נצב בשמים, כי האותיות שאמר הקב"ה במעשה בראשית ויהי הוא צוה ויעמוד, המה האותיות שמחיים ומהווים הדבר ההוא לעולם, כמו יהי רקיע, או תדשא הארץ דשא, וכן כולם וזהו לעולם ה' דברך נצב בשמים: (עבודת ישראל בדרוש לשבת תשובה): **ושם אות נ.** מאמר מרן אלוהיי הבעל שם טוב זללה"ה, לעולם ה' דברך נצב בשמים, שאם אומן עושה כלי אזי הכלי אינו צריך לאומן, אבל מלך עליון דיבור יהי רקיע תמיד נצב בשמים, והוא בהשגחתו ובכח שפעו שמשיפע בכל רגע להחיות העולמות על ידי זה הם חיים וקיימים: (היכל הברכה בראשית ד"ל ע"ב):

^{כא} צ"ע לכאורה היה לו לומר שחיות הסמים ממה שהאדם מתרפא על ידם. מדלא כתב כאן משמע שבאמת אינו צריך להם לרפואה, אלא בגלל מדרגתו הנמוכה באמונה בבטחון, הוא בוטח בה' שירפא אותו רק ע"י הסמים. עיין לק"ה משא ומתן ד' לענין השתדלות בפרנסה שהיא כדי להשלים מה שחסר לו בבטחון בה'.

^{כב} צ"ע הרי בכמה תורות ביאר שגם רופאים לא יודעים לכוון הסם וההרכבה המרפא את החולי, אלא עד שמגיע הזמן שנגזר שיהיה חולה ואז מתרפא, ורבנו הזהיר מאד מהרופאים להתרחק מהם, ומשמע שהלוקח סמים לרפואה, יש בזה גנם אמונה, וכמו שמוהר"ת הרבה לצעוק על זה, ואיך אומר כאן רבנו שסיבת קיום הסמים היא שלוקח אותם לרפואה. וצ"ל שלוקח בגלל מדרגתו הנמוכה בבטחון, וגם זו סיבה להחיותו.

^{כג} חיות גשמית ורוחנית שמקבל כח הגוף וחיות לנשמתו מהניצוץ קודש שבמאכל בבחי' (דברים פרק ח' ג') ויענף ויענף ויאכלך את הפן אשר לא ידעת ולא ידעון אבותיך למען הודיעך פי לא על הלחם לבדו יחיה האדם פי על כל מוצא פי ידוד יחיה האדם:

^{כד} ליקוטי אמרי יוסף על התורה (לרבי יוסף מאיר וייס) - פרשת שלח - ושמעתי בשם הקדוש מלובלין נבג"מ שזה כוונת ר' נחמן בגמרא אנו לויין ואוכלין עיין מס' חולין (פד.), כי האוכל כדי שיהי' לו כח לעבוד השי"ת האכילה הוא בחי' הלואה, שלוה ואחר כך פורע. וזה שאמר רב נחמן ענוה יתירה שבו, אמר אנו אין יכולין לעבוד השי"ת בשעת אכילה ממש, אבל על כל פנים לויין ואוכלין, ר"ל שאנו אוכלין כדי שיהיה לנו כח לעבוד ה' בתורה ובתפלה, ואם כן האכילה בבחי' הלואה, וכשעובד את השי"ת אח"כ בכח האכילה הוא הפרעון. אמנם אמר זה מרוב ענוה, אבל אין זה תכלית העבודה והעיקר הוא מדרגה הב' הנ"ל, ובפי' אמרו רז"ל (יומא כ"ד.) איזה עבודה תמה כל שאין אחריה עבודה, הרומז למדרגה ב' כמו שכתב רבינו בהקדמה שלו:

^{כה} עיין חסד לאברהם - מעין ה' - נהר יז - ואם הנשמה תהיה יותר רעה במעשיה, תרד ותתגלגל בצומת, וכאשר יאכל אותם האדם יחזור ויתקנו אותם הניצוצות, אמנם אם עדיין לא נתקן יכנוס בערלה כי עדיין אסור אותו הניצוץ ולא נתקן עדיין ולזה אסור לאכול ממנו. וכמו שנפש אדם עוברת בגיהנם כמה עונשין וכן בשעת מיתה, כך יעבור על זה הניצוץ שבצומת, כי כמה טורח יש לדגן עד שיהיה ראוי לאכילת האדם, כי תחלה היא הקצירה והיא כמו מיתה שחותכין אותו, ואח"כ העימור והדישה והברירה והטחינה והרקידה והלישה, ואח"כ האפיה שהיא בתנור שהוא כמו גיהנם של אש, שצריך אפיה בתנור עד שיקרא לחם, שע"ז עונש התנור שהוא כמו גיהנם אז יהיה ראוי להוציא ממנו חלה שהיא אכילה מעולה לכהנים, שע"ז התנור יעלה לתור"ן שהיא מעלה רמה, וכן ג"כ ע"י ביכורים ותרומות ומעשרות לקט שכחה פאה וחלה, והמוציא ואחריו ד' ברכות, שע"ז אלו המצות יתוקן הניצוץ שבתוכה לעלות ולדבק בנשמת האדם, והענין שבורעים ובדגן העניים יש להם חלק והכהנים והלוים כל אחד יקח חלקו וכל א' מתקן חלקו כנזכר. ובוזה יובן הפסוק כי לא על הלחם לבדו יחיה האדם, ר"ל על הגשמיות של לחם, אלא ברוחניותו שהוא הניצוצות הקדושות שהוא מוצא פי י"י, כאמור ויפח באפיו נשמת חיים.

שקודם האכילה וכו'. והניצוץ נקרא מוצא פי ה', כי גשמיות המאכל כל חיותו היא רק הניצוץ אלוקות שבו, וניצוץ השייך לו מחבר אותו לחי החיים להקב"ה¹⁰, כי הוא כמו צינור דק הקשור לשרשו לחלק אלוק ומושך משם חיות, אבל הוא מלוכב בהמון לבושים, וע"י הכנת המאכל הוא מתברר מכל הלבושים, ובאכילה עולה ומתחבר לנשמת האדם האוכל ולהוסיף לו חיות משרשו.

אבל כשאוכל יותר מצרכו אין לזה המאכל ממי לקבל חיות, מאחר שאין האדם צריך אליו, כדי לעבוד את השם, ומיד כשלעס אותו בפיו או בלעו כבר אין לזה המאכל אפשרות שעל ידו יתגלה כבוד שמים והוא דומה כאלו הניחו האדם לתוך כלי באופן שאין אפשרות להשתמש בו, שבוודאי¹¹ אינו מקבל חיות משם¹². וע"כ המאכל מבקש לו חיות להחיות עצמו דהיינו כנ"ל שמבקש איזה כבוד שמים הוא יכול להביא שתהיה סיבה שהקב"ה יחיה אותו, וכיון שכבר נאכל ללא צורך וכבר נעשה מאוס, יותר אין סיבה לקיומו, אלא להעניש את האדם האוכל שלא לצורך, דהיינו שסיבת קיומו עתה היא לגלות עונש הרשעים וכבוד המלכות המענישה אותם, ואזי הוא מוציא החיות של האדם דהיינו שהמאכל המיותר מעניש¹³ אותו ע"י שלוקח חיותו שקיבל מהמאכלים שאכל לצורך, ועי"ז הוא מזיק להאדם, שכיון שהוא מיותר ולא הוסיף חיות וכו', נמצא שהגוף כדי לעכלו ולהוציאו צריך להשתמש בכח וחיות שקיבל מאכילה קודמת, בבחי' עזרה מהרחוקים על הקרובים, דהיינו מהאכילה הרחוקה לדחות את המאכל שאכל זה עתה מקרוב ומחמת זה נצטרפין עמו אפי' שאר המאכלים ומזיקים לו דהיינו המאכלים שאכל והוסיפו לו כח, עתה משתמש בכח הזה לדחות מאכל מיותר, נמצא כיון שגם בהם לא משתמש לצורך חיותו, אלא לצורך מיותר לדחות מאכל מיותר, נמצא שגם אכילתם נהפכת למיותרת, כי מתברר למפרע שלא נאכל לחיותו/ל¹⁴.

כי מה שאדם אוכל יותר מצרכו אזי הניצוץ שהתברר ע"י הכנת המאכל חוזר ונופל לקליפות, ובמקום להוסיף לו חיות, נשאר המאכל גשמיות בגופו שכיון שלא מוסיף חיות הרי הכח לעכלו ע"י הגוף ולהוציאו לחוץ הוא לוקח מהאכילה הקודמת שאכל לצרכו, נמצא הרחוקים דהיינו המאכל שאכל תחילה להחיותו מצטרף להוציא את המאכל הקרוב שאכל עכשיו. וזה ע"י הכח שנוסף לו על ידם שבמקום להחיותו הוא נצרך כדי להרחיק את המאכל המיותר שהגוף לא יכול לסבלו.

כי הקיבה צריכה כח לטחון, וחומרי עיכול לעכל את המאכל, ולדחות המותר לחוץ, וכל מאכל שאוכל נותן לו כח לחיות וכח לעכול והדחיה, אבל מאכל שלא נצרך לחיות לא נותן כח לכלום, אלא רק לוקח כח לכל זה, מהאוכל שאכל לחיותו. נמצא שמעכל ודוחה את המאכל שאכל עתה בקרוב, מכח המאכל שאכל קודם דהיינו מאכל רחוק יותר.

עתה חוזר לבאר את הפסוק שבו פתח את התורה בדברים (כג כה) **פִּי תִבֹא בְכֶרֶם רֶעֶף וְאָכַלְתָּ עֲנָבִים כַּנֶּפֶשׁ שְׂבָעָה וְאֵל פְּלִיף לֹא תִתֵּן:** שפשוטו של מקרא מדבר מפועל שכיר שהותר לו לאכול בשעת מלאכתו מגדולי קרקע המחוברים ורבנו דורש את הפסוק שנמשל להמשל שהוא צוואת אמו.

וזה שלמדנו לעיל הנוק של אכילה מיותרת, רמוז בהמשך הפסוק "כי תבוא בכרם רעף" הנ"ל, דכתיב [לא] "ואכלת כנפשך שבעך", כי צדיק אוכל לשבע נפשו לא יותר. וזה שמסיים הפסוק "ואל כליך לא תתן", היינו שלא תאכל יותר מצרכך, שזה דומה כנותן לתוך הכלי מאחר שאין צריך לו כנ"ל:

על פי המשל הנ"ל מצוואת אמו של רבנו, הפירוש שמה שאוכל יותר מצרכו, גופו אינו יכול לסבלו, ואם הוא בעצמו לא ימנע עצמו מלהכניס לגופו את המאכל המיותר שגופו לא יכול לסבלו, אלא יאכל יותר מצרכו, אזי

¹⁰ בעל שם טוב על התורה – פרשת לך לך אות יד – וכן כשאוכל יחשוב שהטעם והמתיקות של דבר מאכל ההוא בא מכח חיוני והמתיקות של מעלה שהוא חיותו, ובדומם יש גם כן חיות, שאנו רואים שיש לדומם ההוא קיום ועמידה, נמצא שיש בכל מקום חיות אלוה ממעל:

¹¹ מתולדו - שבוודאי

¹² בודאי אינו מקבל חיות משם – צ"ע מדוע הרי הרבה מאכלים לפני האכילה הם בכלי ויש להם חיות ממה שעוד מעט יאכלו אותם. וזה המאכל שהוא כמו בכלי לא הכלי מונע החיות אלא שכיון שהוא נאכל ללא צורך ועתה הוא מאוס ולא ניתן לאכילה זו הסיבה שאין לו חיות.

¹³ כך נראה לי לפרש, אע"פ שפשטות הלשון משמע קצת שהחיות שלוקח מהאדם היא החיות שחסרה לו, ולא כעונש. אבל לפי הנ"ל שחיות היא סיבת קיום, ונראה שעתה סיבת קיומו היא לגלות כבוד שמים באופן שלילי, דהיינו לגלות עונש הרשעים שהם בחי' בטן רשעים תחסי, לכן נראה שחיותו היא הכבוד מלכות שמגלה והחיות שלוקח היא בבחי' עונש שהוא נעשה שליח המלכות להעניש.

¹⁴ כך נראה לי לפרש שהזיק המאכלים הוא מה שהמאכל המיותר משתמש בכח שהגוף קיבל מהם. אע"פ שצ"ע בזה האם המאכל המיותר מזיק מצד עצמו וחוץ מזה גם שאר מאכלים קודמים מזיקים, או שהמאכל המיותר מזיק בזה שלוקח הכח שהוסיפו המאכלים הקודמים.

¹⁵ המשך הפסוק הנ"ל בתחילת התורה

יצטרך לעזור מהרחוקים על הקרובים, הרחוקים הם המאכלים שכבר אכל לצורך חיותו, והקרובים הם המאכל שאוכל עתה יותר מדאי. שכיון שהוא יותר מדאי הגוף לא טובלו כי מזיק לו שיונק חיותו, ועוד שכדי לעכלו ולהוציאו ממנו, מצטרפים החיות וכח שקיבל מהמאכלים שכבר אכל לצרכו. ועי"ז מפסיד החיות והכח שקיבל מהם, כי השתמש בהם כדי לעכל ולהוציא את מה שאכל יותר מצרכו.

עד כאן ביאור חברותא לתורה רנז

בעניין נזקי האכילה יתירה

מספר סידורו של שבת – חלק ראשון – השורש החמישי – ענף א אות ח'

אבל אם ח"ו כוונת אדם ומחשבתו למלאות כריסו ותאוותיו ולהתענג בנופת טנופת צוף העוה"ז והבליו. הנה ברוב פעמים אף בדרך הפשטות אדרבה רוב אכילה והגשמיות שבמאכל מבטל אותו מדברי התורה ומצות ה'. כידוע שהאוכל יותר מכדי שבירת רעבונו מזיק ומשחית את הגוף ומכאובות וחולאים באים עליו ובפרט מי שנמשך אחר רבות אכילה ודאי שאוכל אף דברים המזיקים לו. ומחמת חליו מבטלו מתורה ומצות ומתפלה. כמבואר ברמב"ם (פ"ד מהלכות דיעות הלכה ב') וז"ל לא יאכל אדם עד שתמלא כריסו אלא יפחות כמו רביע משביעתו וכו' עד ואכילה גסה לגוף של אדם כמו סם המות והוא עיקר לכל החולאים ורוב החולאים שבאים על האדם אינם אלא או מפני מאכלים רעים. או מפני שהוא ממלא בטנו ואוכל אכילה גסה אפילו ממאכלים טובים. הוא ששלמה אמר בחכמתו. שומר פיו ולשונו שומר מצרת נפשו כנו' שומר פיו מלאכול רע. או מלשבוש. ולשונו מלדבר אלא בצרכיו הוא שומר מצרת נפשו עכ"ל. ועוד שם (בפ' ה' הלכ' א') כתב לא יהא גרגרן אלא אוכל מאכל הראוי להברות גופו ולא יאכל ממנו אכילה גסה ולא יהא רודף למלאות כריסו כאלו שמתמלאין ממאכל וממשתה עד שתיפח כריסם. ועליהם מפורש בקבלה חזיתי פרש על פניכם אמרו חכמים אלו בני אדם שאוכלין ושותין ועושין כל ימיהם כחגיגין והם האומרים אכול ושתה כי מחר נמות וזהו מאכל הרשעים. ושולחנות אלו הם שגינה הכתוב ואמר כי כל שולחנות מלאו קיא צואה בלי מקום. אבל החכם אינו אוכל אלא תבשיל אחד או שנים ואוכל ממנו כדי חייו ודיו. הוא שאמר שלמה צדיק אוכל לשובע נפשו. וביאר שם כמו כן בכל תאות העוה"ז איך שנאה לחכם להתנהג בהן על צד הנאות שלא למלאות תאוות ע"כ.

ומכ"ש בדרך הפנימיות ידוע לכל. כמה רבוי אכילה גורם לשכוח בה' ובתורתו. ומקרא מלא דבר הכתוב שמנת עבית כשית ויטש אלוה עשהו וגו' ואומר ורם לבבך ושכחת וגו' ואומר ואכל ושבע ודשן ופנה אל אלהים אחרים וגו'. ומבואר בתנא דבי אליהו בזה הלשון עד שיבקש אדם שיכנס דברי תורה לתוך מעיו יבקש רחמים שלא יכנס אכילה ושתיה לתוך מעיו ואמרו חז"ל (ברכות כ"ט ע"ב) אמר ליה אליהו לרב יהוד' אחוי דרב סלא חסידא לא תרתח ולא תחטא לא תרוי ולא תחטא ופי' שם רבינו יונה לא תרוי ולא תחטא כלומר לא ששבע כדי שלא תבוא לידי חטא כי כשהאדם שבע ונמשך אחר תענוגיו שוכח ענייני הבורא יתעלה. ועוד אמרו שם (ל"ב ע"א) מלי כריסיה זיני בישי ופירשו שם מילוי הכרס הוא ממניי חטאים הרעים. ועוד כי ע"י אכילה יתירה באין לידי מקרה לילה ח"ו כמאמרם ז"ל (קדושין ב' ע"ב) דרכא דמיכלא יתירא לאתויי לידי זיבה ומבואר בזה"ק (תרומה קנ"ד ע"ב) וז"ל וכהני הוו לקטי איבא דשלחן משבת לשבת לאחזאה דהא מזונא עלאה נפיק מגו ההוא שולחן. בגין ההוא לחם מזונא דהוו לקטו כהני אתברכא כל מזונא ומזונא דאכלין ושותין דלא לקטרגא בהו יצר הרע דהא יצר הרע לא אשתכח אלא מגו מיכליא ומשתיא הה"ד פן אשבע וכחשתי ותפשתי שם אלהי וגו'. דמגו מיכלא ומשתיא יצר הרע מתרבי במעוהי דב"נ ע"כ:

בעניין הקשור קצת לכאן במעשה הנ"ל מה שאותו אדם מת מרוב אכילה, ואכילת פרי קודם בישולו, שלכאורה מת קודם זמנו,

ולמדנו בחגיגה ד': שמי שמת קודם זמנו הזמן שנוטר ניתן לאדם אחר המעביר על מדותיו. כמבואר שם ששלוחו של מלאך המוות טעה והמית מרים אחת במקום מרים אחרת, ושאלו את מלאך המוות מה עם השנים של מרים שמתה קודם זמנה, ואמר שנותנים אותן למי שמעביר על מדותיו שומע חרפתו ושותק,

וצ"ע מה השאלה על הזמן הנוטר, מי כאן התובע אותן? למי הן שייכים? האם הם בריה שמבקשת על עצמה? ועיין מתיבתא ילקוט ביאורים בשם יחי ראובן שיש לנפטר טענה שאם היה חי היה מתקן, לכן נותנים למעביר על מדותיו ויש לנפטר חלק במצוותיו. ועי"ש בשם חכמת שלמה שע"כ ניתן דווקא למעביר על מדותיו, כי מי שלא מעביר על מדותיו יטען מדוע שהנפטר יקבל שכר על מצוותיו, אבל מעביר על מדותיו ישתוק גם על זה.

עוד צ"ע לכאורה קודם זמנו הוא דווקא כנ"ל ע"י טעות של מלאך המוות, אבל אדם שמת מחמת חטאו לכאורה לא נחשב קודם זמנו, אע"פ שבאמת אם לא שחטא לא היה מת.

אבל ראיתי מהר"ם שיק בשם החת"ס לבאר טעם שפנחס הוא אליהו חי לעולם, אמר – הנה טוף פרשת בלק מתו כ"ד אלף מישראל על שחטאו בבנות מואב קודם זמנם, ופנחס, כל שבט שמעון ביזוהו מאד, והעביר על מדותיו ושתק. נמצא אפילו אם כל אחד מהם מת רק שנה לפני זמנו, קיבל פנחס כ"ד אלף שנים, ואם יותר יותר.

ובאמת גם זה צ"ע מדוע נחשב מעביר על מדותיו, כי מה יכול היה לעשות נגד שבט שלם.

וצ"ע הרי בכל דור יש הרבה שמתים במגפה ותאוות וכו' ואעפ"כ לא מצינו שע"ז יש צדיקים שחיים לעולם.

וצ"ע מדוע דווקא הוא קיבל? ואולי ביון שהם שביזוהו לכן קיבל מה שהם הפסידו.

וקצת צ"ע מי לנו מעביר על מדותיו כמו רבנו ואעפ"כ נפטר צעיר מאד בגיל ל"ח, משמע לכאורה שלא קיבל חיים מאלו שמתו קודם זמנם. ואולי ביון שכבר שיבר מדת הכעס, וכמבואר בבן יהודיע שם שדווקא מי שנח לכעוס ואעפ"כ מעביר ל

עמדותיו. גם עיין מתיבתא ילקוט ביאורים דשאני מלך כיון שאין מלכות נוגעת במלכות חברתה ומסתמא הכי נמי רבנו שהיה צדיק הדור וכתוב ובא השמש וזרח השמש. וצ"ע אולי ביחידי הדורות זה לא נאמר.

ועיין שבחי הר"ן בדרך לא"י רבנו הוריד עצמו לקטנות דקטנות והיה אדם אחד שביוזה אותו מאד ואח"כ נפטר, ורבנו אמר שכבר נגזר עליו לפני כן, א"כ לכאורה הכי נמי גם החוטאים אפשר שמתו בזמנם. ואולי דווקא הכ"ד אלף הנ"ל ידע החת"ס ברוח קדשו שמתו קודם זמנם.

גם צ"ע לפי הרמ"ע מפאנו שכל הכ"ד היו נשמות ערב רב שהתערבו בשבט שמעון משמע שגם בהם יש תביעה על הזמן הנותר ושייך ליתן אותו לצדיק כמו פנחס.

גם צ"ע לביאור הגר"א שמלאך המוות מתכוון לרעתו של האדם ונותן לו עוד שנות חיים כדי שיוכל להחטיאו, כי (יומא לח:) כיון שעברו מחצית חייו של אדם כבר לא יוכל להחטיאו, א"כ מדוע שיתן לפנחס את כל שנות החיים ולא יחלק אותם להרבה מעבירים על מידותם וירוויח יותר. אבל עי"ש בילקוט ביאורים בשם הבן יהוידע להפך שמלאך המוות נותן להם כי אוהבם.

